

Ankica Čilaš Šimpraga

GOVOR KRIVOGA PUTA KOD SENJA

Ankica Čilaš Šimpraga, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb, izvorni znanstveni članak

UDK 811.163.42'282(497.5 Senj)

Govor Krivoga Puta kod Senja pripada zapadnom štokavskom dijalektu. U članku se donose osnovne fonološke, morfološke, sintaktičke i leksičke značajke te se utvrđuju zajedničke crte s bunjevačkim govorima zavelebitskoga dijela senjskog zaleđa.

Gljučne riječi: *Krivi Put, zapadni dijalekt, fonološke, morfološke i sintaktičke značajke*

Uvod

Krivi Put raštrkano je bunjevačko naselje u senjskom zaleđu smješteno u šumovitu predjelu krivoputskoga platoa u Ličko-senjskoj županiji. Pripadaju mu sela: Krivi Put, Alan, Podbilo, Veljun i Mrzli Dol. Današnje stanovništvo potječe s područja jugoistočne Bosne, Hercegovine i Dalmacije, odakle su se u 17. stoljeću¹ doselili u zaleđe Senja. Tada je iz spomenutih regija krenulo nekoliko seobnih valova koji su se raselili "u Bačku (Vojvodina) sa širim područjem Podunavlja (na području današnjih država Srbije i Mađarske) i u sjevernu Dalmaciju, potom i na područje Like, Primorja i Gorskog kotara" (Černelić 2006 : 13).

Dosadašnja istraživanja krivoputskoga govora

Godine 1911. objavio je Grga Tomljenović studiju *Bunjevački dijalekt zaleđa senjskog s osobitim obzirom na naglas*, a godinu dana nakon njega Milan Japunčić objavio je rad *Osobine bunjevačkoga govora u Lici*. I dok je Japunčić donio najvažnija svojstva bunjevačkoga govora u Lici, Tomljenović je nastojao prikazati sve bitne fonološke i morfološke crte bunjevačkoga govora u senjskom zaleđu, a osobito je detaljno opisao naglasni sustav.

¹ Černelić 2006 : 13.

O istraživanju krivoputskoga govora

Krivoputski sam govor terenski istražila sredinom svibnja 2006. godine. Građu sam prikupila intervjuirajući informante pomoću Upitnika za hrvatski jezični atlas, a velik dio podataka ekscerpirala sam s digitalnih snimaka spontana govora pouzdanih ispitanika. Riječ je o sljedećim ispitanicima: Milka Prpić Markina² iz Veljuna, rođena Krmpotić, u Veljunu 1931. godine; Mara Tomljanović Isanova iz Krivoga Puta, rođena 1945. u Veljunu; Marko Pavelić Mijatinić iz Podbila, rođen 1917.; Anka Šolić Tutanova iz Podbila, rođena Tomljanović, u Sibirju 1932.; Ika Pavelić Tomina iz Mrzloga Dola, rođena 1925. i Milan Pavelić Vranić iz Mrzloga Dola, rođen 1931. godine.

Dijalektna pripadnost krivoputskoga govora

Krivoputski govor pripada zapadnom dijalektu, koji se u dijalektološkoj literaturi naziva i zapadnim bosanskohercegovačkim dijalektom. Znači, riječ je o novoštokavskom ikavskom govoru.

Štokavsko narječje najveće je među trima hrvatskim narječjima. Ono se prostire velikim dijelom Hrvatske te mu pripada oko 50 % govora.

Osnovne su značajke štokavskoga narječja: postojanje zamjenice *što*, glas *u* za *o* (*muž < mōžb*) i slogotvorno *!* (*vuk* od *vľkъ*), promjena suglasničke skupine *čr > cr* (*crn*), promjena *-l* na kraju riječi ili sloga u *o* ili u *a*, premetanje *vše* u *sve*, *u- < vā-* na početku riječi pred suglasnikom (*unuk*, *udovac*), nastavak *-u* u L jd. m. i sr. roda (*u selu*, *u gradu*), glas *-m* ili *-n* u I jd. ž. r. na *-a* (*rukom*, *rukon*), poseban oblik uz brojeve 2–4 u m. i sr. rodu (*dva*, *tri*, *četiri velika grada*). Velika većina štokavskih govora na mjestu poluglasa ima *a*, glas *ć < jt* (*naći*) i *tj* (*braća*), *đ < d'* (*međa*), proširenje množine većine jednosložnih imenica m. r. umetkom *-ov-* (*-ev-*), G mn. na *-a*, sačuvane nenaglašene dužine te jače ili slabije čuvanje aorista. U najvećem broju govora izgubljen je glas *x*, koji se čuva samo u dubrovačkom poddijalektu, dijelu Crne Gore i u bošnjačkim govorima (v. Brozović 1965 : 269).

Uz te opće štokavske značajke više od polovice govora zahvaćeno je tzv. novoštokavskim osobinama, a to su: nova akcentuacija i izjednačenje padežnih nastavaka u dativu, lokativu i instrumentalu množine.

Granice zapadnoga dijalekta

Zapadni se dijalekt prostire između istočne granice čakavskog narječja, odnosno jadranske obale, na sjeveru do Save, odnosno do međe s kajkavskim narječjem u slijevu Kupe. Najveću ikavskoštokavsku cjelinu čine zapadna Hercegovina, dalmatinsko

² Kako su sela zaselački organizirana, a stanovnici pojedinoga zaselka najčešće su nositelji istoga prezimena, obiteljski su nadimci živa antroponimijska kategorija. Stoga svim ispitanicima donosim i obiteljske nadimke kao dio neslužbene imenske formule.

kopno te dijelovi zapadne i središnje Bosne. Usto ikavaca novoštokavaca ima u Bačkoj, oko Subotice i Sombora, oko Baje u Mađarskoj te u nekoliko naselja u Baranji. Tom dijalektu pripadaju i govori Maslinice na otoku Šolti, Račišća na Korčuli, Sumartina na Braču i Sućurja na Hvaru te tri hrvatska iseljenička govora u talijanskoj pokrajini Molise.

Današnje granice toga dijalekta uspostavljene su nakon 15. stoljeća, kad geografsku sliku dijalekata i narječja mijenjaju migracije stanovništva.

Bunjevački i senjski govor

Dolaskom Bunjevaca u senjsko zaleđe u 17. stoljeću promijenila se jezična slika toga područja. U susjedstvo Senjana, čiji govor pripada srednjočakavskom, ikavsko-ekavskom dijalektu, doselili su se novoštokavci ikavci. Tijekom stoljećā mnogi su se Bunjevci spuštali u Senj, no veći se broj počeo doseljavati tek nakon Prvoga svjetskog rata³. Zbog tih je okolnosti jezično stanje u samom Senju vrlo kompleksno, tj. u odnos ulaze tri jezična sloja: senjska čakavština (supstrat), bunjevačka novoštokavska ikavica (superstrat) i standardni jezik (adstrat). Prema Vesni Zečević u tome gradu mora se pratiti a) senjski srednjočakavski dijalekt, b) bunjevački novoštokavski ikavski dijalekt, c) utjecaj senjskoga na bunjevački, d) utjecaj bunjevačkoga na senjski, e) utjecaj standardnoga jezika na senjski i f) utjecaj standardnoga jezika na bunjevački⁴.

Vesna Zečević utvrđuje da "inovacijske pojave u senjskom govoru nemaju osobine dijalekatske obilježenosti bunjevačkoga govora"⁵. Također, prateći govor Bunjevaca po naraštajima, konstatira slabljenje utjecaja senjske čakavštine u mlađih i jačanje utjecaja standardnoga jezika na njihov govor, koji je jezik prestiža i za Bunjevce i za Senjane. U čistim bunjevačkim brakovima u Senju uočava, na primjer, nestajanje zatvorenosti dugih vokala *a* i *o*, pokraćivanje zanaglasnih dužina te mijenjanje oblika pridjeva radnog, tj. uporabu pridjeva radnog na *-ao* umjesto na *-ā* (*dòčekao*).

Iz fonologije krivoputskoga govora

Vokalizam

1) Inventar

U krivoputskom je samoglasničkom sustavu pet samoglasnika (*a e i o u*), koji dolaze u kratkim i dugim slogovima, a slogotvoran je i sonant *ʃ*, koji također dolazi u kratkim i dugim slogovima (npr. *pʃst*, *čtvʃtak*). Na razini realizacije zamjetna je zatvorenost dugih samoglasnika *ā* i *ō* (npr. *spâvā* 3. jd. prez., *dôm*). Samoglasnik *o*, bio kratak ili dug, u govoru pripadnika treće dobi zatvoren je pred sonantima, npr. *òna*,

³ Zečević 2000 : 179.

⁴ Zečević 2000 : 178.

⁵ Zečević 2000 : 181.

dõnòsili, a potvrđene su i zamjene *o > u*, npr. *ûn, ûndā, úna, únde; bumbóni, pùlicija*. Zamjena *o > u*, prema Dragičeviću, potvrđena je i u zavelebitskom području senjskog zaleđa, gdje je npr. *ùnāj, ûndā*. Takva zamjena česta je u svim dijelovima zapadnoga dijalekta⁶, dok u senjskom čakavskom govoru gotovo da nije prisutna jer je potvrđeno na primjer, *õn, onà, õndī* i *nōdī* te *nōdīka* 'ondje', *õnda* i *õndat*; *bonbõn*, no i u Senju je u rijetkim posuđenicama ispred sonanta prednaglasno *o > u*, npr. *pulicija*⁷. Ta se zamjena gubi u govoru mlađih naraštaja.

2) Ikavizam

Bitno svojstvo krivoputskoga vokalizma jest ikavski refleks jata, npr.: *dī* 'gdje', *dōli* 'dolje', *gōri, sīd, dica, dite, mīsto, čòvik, snīg, pīko, dīd, mlīko, vīdit, sīst* inf., *nēvista, zāvit, kòlino, glīto* 'dlijeto', *sikira, klīšta, vrīme, dvī, svītlo...* No u tom se govoru javlja i određen broj stalnih ekavizama⁸, npr. *cēsta, dēlat* inf., *dēčko, naprímer, pòslē, slēzēnka, starēšina, zēnica*, te jekavizama, npr. *pjēšice* (češće: *nà noge*), *vjēžbat* inf., koji su ušli iz drugoga sustava, vjerojatno standardnoga jezika. Govori se i *óde* 'ovdje', *ónde*. No kako su u nastanku tih mjesnih priloga mogla doći u obzir dva sufiksa: *-dē* i *-de*⁹, u *óde* i *ónde* nije riječ o ekavskom refleksu jata već o sufiksu *-de*. Ta se izoglosa proteže i mnogim drugim govorima zapadnoga dijalekta¹⁰.

U razgovoru s došljacima, tj. govornicima drugih dijalekata, Krivopučani se pokušavaju prilagoditi sugovorniku, bio on govornik standardnoga jezika ili senjske čakavštine. Stoga u razgovoru s govornikom standardnoga jezika s lakoćom "jekaviziraju" svoj govor, npr. *mjēsēc, nēvjesta, djēvēr*, a razgovarajući sa Senjanima, nastoje poštovati pravila njihova ikavsko-ekavskoga govora te kažu: *dōle, gōre, cēla, kòleno, svīća* itd.

3) Vokalske zamjene

Malo je vokalskih zamjena nenaglašanih samoglasnika, kakve su uobičajene u južnijim ikavskoštokavskim govorima, npr. poput onih u imotsko-bekijskim govorima u kojima je *nòćes* 'noćas', *pēčet* 'pečat', *livoda* 'livada', *vēčara* 'večera' itd¹¹. U Krivom su Putu potvrđene vokalske zamjene u imenicama *pládeñ* 'tanjur' 'pladanj', *bàdeñ* (uz *bàdañ*), *taràpija* 'terapija' te u drugim leksemima, uglavnom posuđenicama.

⁶ Lisac 2003 : 52.

⁷ Moguš 2002.

⁸ Stalni ekavizmi, u većem ili manjem broju, javljaju se unutar cijeloga zapadnog dijalekta (Lisac 2003 : 51).

⁹ Skok 1972, II, 578.

¹⁰ v. Peco 1986 : 71; Čilaš Šimpraga 2002.

¹¹ v. Šimundić 1971 : 24–30.

4) Realizacija zanaglasnoga *i*

Uz zatvorenost dugih samoglasnika *ā* i *ō*, druga bitna značajka krivoputskoga samoglasničkoga sustava na razini realizacije jest slabljenje zanaglasnoga samoglasnika *i*, tako se npr. pridj. rad. ž. jd. *rādila* može ostvariti kao [*rādila*], [*rād'la*] ili kao [*rādāla*], dakle sa sačuvanom trosložnom strukturom. No moguće je i otpadanje zanaglasnoga *i*: *kòlko* (< *koliko*), *tòlko* (< *toliko*), *kòprva*.

5) Samoglasnički skupovi

Samoglasnički su skupovi potvrđeni, npr. *àuto*, no češće su dokinuti ili stezanjem samoglasnika ili umetanjem suglasnika radi izbjegavanja zijeva.

a) Stezanje samoglasnika:

aa (< *-al*) > *ā* u pridj. rad. m. jd., npr. *p'vā*, *gl'ēdā*

ao > *ā zāva*

ae > *ē* u brojevima 11–19, npr. *dvānēst*, *trīnēst*

ea (< *-el*) > *ē* u pridj. rad. m. jd., npr. *p'ðčē*, *d'òvē* (ali: *ùzēja*).

b) Umetanje suglasnika radi izbjegavanja zijeva:

– umetanje *j*: *gríja* G jd. 'grijeha', pridj. rad. m. jd. *v'đija*, *č'ūja*.

6) Ostale značajke

a) U glagola tzv. II. vrste jest *-ni-* a ne *-nu-*: inf. *sàgnit*, *mètit* 'metnuti', *sk'init*.

b) Kaže se *gr'òb*, *gr'òb'je*, dok se, prema Tomljenoviću, prije stotinu godina govorilo *greb* (1983–1984 : 167). Inače je u zapadnom dijalektu često *greb*, *greb'je*¹². Kako se u Senju govori *gr'òb*, dok se za sadržaj 'groblje' rabi posuđenica *cim'iter*, vjerojatno je riječ o utjecaju senjskoga na krivoputski govor.

c) Uz *u* < *və* (< **vɔ*), npr. *ùnuk*, *ud'òvica*, *ùvik*, rabi se i vremenski prilog *vāv'ik/v'āv'ik*, gdje je *və* > *va*. Tomljenović navodi samo *vavik* (1983–1984 : 166).

d) Upotrebljava se imenica *māša* 'misa' u kojoj je vokaliziran poluglas (*māša* < *mɔša* < *missa*)¹³. Takav razvoj, tj. *ɔ* > *a*, *e*, karakterističan je za zapadne krajeve, tj. čakavsko i kajkavsko narječje, dok je istočnije *misa*¹⁴.

e) Stari prijedlog *sə* (< **sɔ*) reflektirao se kao *s*, *sa*, npr. *s àutin*, *s n'èd'ijōn*, *š'¹⁵ n'ín*; *sa bab'ètinan*, *sa gr'àvon*.

¹² Lisac 2003 : 52.

¹³ v. Skok, 1972, II, 430–431.

¹⁴ isto

¹⁵ Prijedlog *š* < *s* dolazi ispred palatala *ń* zbog jednačenja po mjestu tvorbe.

f) Otpali su samoglasnici u početnom položaju:

o- > ɔ u *vàkō* 'ovako', *vàkī*

a- > ɔ u *Mèrika*.

g) Dodan je samoglasnik o pokaznoj zamjenici *tī* u početnom položaju: *òtī* (*lūdi*) analogijom prema pokaznoj zamjenici *òvāj*.

h) U doba Tomljenovićeve istraživanja krivoputskoga idioma govorilo se *vrébac*, *nàrèst*, što danas nalazimo samo u najstarijih Krivopučana, dok srednji i mlađi naraštaji govore: *ráste* 3. jd. prez., *vrábac*, dakle sa sekvencom *ra*, umjesto starijega *re*.

Konsonantizam

1) Afrikate

U krivoputskome konsonantizmu postoji jedna bezvučna i jedna zvučna afrikata, tj. fonemi *č* i *č̣* [*čètri*, *čòvik*, *kùča*, *nàčve*; *nàčžē*, *lžē* 3. jd. prez. 'ide', *dovižéna*]. Slična je situacija i u zavelebitskom dijelu senjskog zaleđa¹⁶. Prije gotovo stotinu godina Tomljenović je takvo stanje utvrdio samo u Alanu, dok je za ostala sela Krivoga Puta kazao da se u njihovu govoru dobro razlikuju *č* i *ć*, ali se slabije razlikuju *ž* i *ẓ̌*, za koje ponajviše dolazi *ẓ̌*¹⁷. Dakle, prije jednog stoljeća postojala je samo jedna zvučna afrikata, zbog čega je došlo do neravnoteže u sustavu afrikata *ẓ̌* : *č* – *ć*. Kako su bezvučne afrikate već tada pokazivale tendenciju ukidanja razlike *č* – *ć*, radi uravnoteženja u konsonantskom sustavu moralo je doći do pojednostavnjenja, tj. smanjenja broja konsonanata.

2) Štakavizam i šćakavizam

Današnji je krivoputski govor štakavski jer nalazimo lekseme *klišta*, *gùštēr*, *štèta*, *ògñište*, *štâp*, *ùlište* 'košnica'. Po tome se on sve više približava govoru zavelebitskog zaleđa, s kojim ga u konsonantizmu povezuje i pojednostavnjen sustav afrikata te zamjena završnog *-m* sa *-n*¹⁸. No kako se, iako vrlo rijetko, u govoru starijih Krivopučana može čuti i *ògñišče*, pretpostavljamo da je u prošlosti bilo više leksema sa šćakavskim refleksom, to jest da je govor Bunjevaca u senjskom zaleđu bio štakavsko-šćakavski. Tu pretpostavku potvrđuje i Tomljenović: "Pored grupe *šč* (= *stḅj*) govori se u nekim riječima i *št*, ali rjeđe, na pr.: *kršćanin* (i krštanin), *namišćat* (i namištat), *oprašćat* (i opráštat), *raspušćat* (i raspuštat) i t. d., a tako se govori i *ognjišće* (i ognjište – ognište), *godišće* (i godište)".¹⁹

¹⁶ Dragičević 1988 : 135.

¹⁷ Tomljenović 1983–1984 : 170.

¹⁸ usp. Dragičević 1990 : 100.

¹⁹ Tomljenović 1983–1984 : 170.

3) Suglasnički skup *jt* reflektirao se kao č: *dôč, nâč, pôč*. U prezentu je *dôžē, nâžē, pôžē*.

4) Praslavenski *d'* reflektirao se kao ž: *mèža, prèža, tùži*, no zabilježili smo i primjere sa *j*: *gòsvoja, mèjš*.

5) Kao i u mnogim govorima ikavskoštokavskoga dijalekta (od Bosne, cijeloga dalmatinskoga zaleđa između rijeke Krke i Neretve do ninskoga područja) i ovdje ima potvrda za nedosljedno novo jotovanje: *ròdijāk, nètijāk* 'sestrin sin'.

6) Suglasnici *f* i *x*

O statusu suglasnika *x* u govoru Bunjevaca senjskoga zaleđa prije jednoga stoljeća Tomljenović je napisao: "Glas *h* ne govori se nigda u B²⁰, ni u domaćijem ni u tuđijem riječima",²¹ dok o tadašnjem statusu suglasnika *f* nije ništa rekao. Danas možemo konstatirati da oba ta suglasnika postoje u sustavu, ali je njihovo mjesto marginalno zato što često otpadaju ili su zamijenjeni drugim suglasnicima.

Primjeri:

- Neki leksemi u kojima je fonem *x* otpao: *grā, òdmā, òrā* 'orah', *sāmī* G mn., *špàret* 'štednjak', *vř*.
- Neki leksemi u kojima je fonem *x* zamijenjen fonemom *v* (u intervokalnom položaju ili u finalnom položaju analogno prema kosim padežima): *krùv, kùvat, dùvān, gràva* G jd., *grāvon* I jd., *múve* A mn., *ùvo, mávali* pridj. rad. m. mn.
- Neki primjeri u kojima je fonem *x* (uz *i*) zamijenjen fonemom *j*: *grijòta, gríja* G jd.
- Primjeri u kojima je fonem *x* zamijenjen fonemom *k*: *siròmkā* i *špàrket*.
- Neki leksemi u kojima je fonem *f* zamijenjen fonemom *v*: *vòrt* 'stalno', *vàmī* *lija, vratar*.

Fonemi *f* i *x*, ponajviše pod utjecajem standardnoga jezika posredovanjem medija, a ne može se zanemariti ni utjecaj senjskoga govora u kojem ti fonemi postoje, pojavljuju se u govoru svih ispitanika, čak i najstarijih, u kojih smo istodobno našli i najviše potvrda za njihov izostanak. Tako isti govornik u razgovoru s ispitivačem kaže: *špàrxet* uz *špàrket* i *špàret*, *krùv* i *krùx*, *grā* i *grāx*, *kùxat* i *kùvat*, *vàmīlija* i *fāmīlija*²². Potvrđeno je i: *fála, fàžòl, fīno, fòrt*, zatim *xàja, Xèrcegovina, dùxān, xrāna, kùxiña, súxa* N neodr. ž. jd.

7) Fonem *-l* u završnom položaju

- U starijih govornika završno *-l* > *-e* u pridj. rad. m. jd. glagola s osnovom na *-i*, npr. *vòdije, vřdije, nòsije, pļje*. No isti govornici govore i *vòdija, vřdija,*

²⁰ Simbol "B" odnosi se na "bunjevački dijalekt".

²¹ Tomljenović 1983–1984 : 174.

²² "Vàmīlija, fāmīlija, kàko gòd", rekao nam je 89-godišnji ispitanik Marko Pavelić Mijatín.

nòsija, *pĭja*. Takva je dvojakost zabilježena i u zavelebitskom dijelu senjskog zaleda²³. Zanimljivo je da je Tomljenović prije stotinu godina zabilježio samo *-l > -a//ja*²⁴.

U ostalih glagolskih osnova *-l > -a ùmrā, pĭvā, rĕkā, čĭja, dōvĕ* (*ĕ < ea*), *ùzĕja*.

b) U imenica je završno *-l* otpalo, npr. *sō* 'sol', *vō* 'vol', no često se rabe i leksemi s restituiranim završnim *-l*, npr. *stōl*.

c) U jednosložnim i dvosložnim pridjevima muškog roda u nominativu jednine također dolazi restituirani *-l*, npr. *bĭl, cĭl, vĕsel, dĕbel*.

8) Fonem *-m* u završnom položaju

Fonem je *-m* na kraju nastavačnih morfema prešao u *-n*: *èsan* 'jesam', *ĭmān, u svākōn* L jd. sr., *s àutin, kāmēñon* I jd., *gōdinan* I mn. itd.

9) Nesvršeni prezent glagola *bĭt* glasi: *èsan, èsi, èst, èsmo, èste, èsu*. Tako je i u bunjevačkom govoru sela Vratnika²⁵, u zavelebitskom dijelu senjskog zaleda, te Trnovca²⁶, sela na gospićkom području.

10) Prejotacija nije česta: *jápno*²⁷, *jōpĕt*, ali i *ōpĕt*.

11) Namjesto *j* bilježimo *ĭ* u *ĭĕž* 'jež', *ōžuĭak* 'ožujak'.

12) Rotacizam, tj. prijelaz *ž > r* zabilježili smo u prezentu glagola *mōč*: *mōren, nĕ meren, mōreš, mōre*. No javljaju se i dubletni oblici *mōžeš, mōže*.

13) Navezak *-n* dolazi u priložima i zamjenicama: *ōvlĕn* 'odavde', *ōdlĕn, òdolĕn, òdmān* 'odmah', *ùndān, š ĭñman* I zamjenice 'oni'.

14) Suglasnički skupovi

Suglasnički se skupovi pojednostavnjuju zamjenama suglasnika unutar njih ili ispadanjem jednog od suglasnika.

a) Primjeri zamjene unutar suglasničkih skupina:

<i>čc > šc</i> u <i>Òtošca</i> G jd.	<i>dl > gl</i> u <i>glĭto</i>
<i>gn > gñ</i> u <i>gñĭzdo</i>	<i>mñ > mĭ</i> u <i>súmĭjati</i>
<i>mn > ml</i> u <i>osāmĭĕst</i>	<i>mn > vn</i> u <i>gúvno</i>
<i>mt > nt</i> u <i>pāntĭn</i> 1. jd. prez.	<i>sf > sv</i> u <i>àsvālt</i>
<i>svr > švr</i> u <i>švrāka</i>	

²³ v. Dragičević 1988 : 130.

²⁴ v. Tomljenović 1983–1984 : 169.

²⁵ Dragičević 1988 : 137.

²⁶ Lončarić 1981 : 365.

²⁷ Imenica *vapno* potječe od baltoslavenske riječi *vapn* 'boja'. Fonem *v* pripada osnovi, no u hrvatskome je bio shvaćen kao proteza, koja je zamijenjena protezom *j-*. (v. Skok, III, 565)

b) Primjeri ispadanja fonema iz suglasničkih skupova:

<i>dn > n</i> u <i>pàñē</i> 3. jd. prez. 'padne'	<i>gl > g</i> u <i>gísta</i> 'glista'
<i>gd > d</i> u <i>dī</i> 'gdje'	<i>xv > v</i> u <i>ùvati</i> , <i>vătāj</i> 2. jd. imper.
<i>kv > k</i> u <i>tàkī</i>	<i>pč > č</i> u <i>čèle</i>
<i>pš > š</i> u <i>šènica</i>	<i>pt > t</i> u <i>tīce</i>
<i>sl > s</i> u <i>blāgosov</i>	<i>svr > sr</i> u <i>sřbit</i> inf.
<i>tk > k</i> u <i>kò</i> , <i>nīko</i> , <i>svāko</i>	<i>tstv > stv</i> u <i>bògastvo</i>
<i>vd > d</i> u <i>óde</i>	<i>zgl > zl</i> u <i>zlòb</i> 'zglob'

c) Treća je promjena unutar suglasničkih skupova umetanje suglasnika *d* u skup zr: *zdrāk*. Ta se promjena čuva samo u najstarijih govornika.

15) Otpadanje i dodavanje slogova

- U ulozu navezaka dolazi *-ka*, koji se ponajprije veže uz priloge, npr. *jesènaska*, *dolíka*, i *-zi*, koji se veže uz zamjenice, npr. *tīzi* G zamjenice 'ti', *ńòjzi* D zamjenice 'ona'.
- Središnji slog otpada u često rabljenom 2. licu množine imperativa sljedećih glagola: *òte* 'odite', *vīte* 'vidite', *àjte* 'hajdete'.

Naglasci

Krivoputsku novoštokavsku akcentuaciju kakva je bila prije stotinu godina sustavno je opisao Grga Tomljenović²⁸. Riječ je o četveronaglasnom sustavu (˘ ˘ ˘ ˘) sa zanaglasnom dužinom i s novoštokavskim distribucijskim pravilima. Premda naše istraživanje nije obuhvatilo tako opsežnu naglasnu problematiku kao Tomljenovićevo, utvrdili smo da se taj naglasni sustav dobro čuva. Stoga navodimo samo neke njegove značajke:

1) Zanaglasne se dužine dobro čuvaju, npr. *lǝū* 3. jd. prez., *plǝčēš* 2. jd. prez., *dòktūr*, *sestárā* G mn., *sa žèñōn*, *pīvāj* 2. jd. imp., *dòbrōj* D jd., *krǝčī* komp. N jd. m. itd.

2) Pomicanje naglasaka na proklitiku

a) Naglasak se pomiče na proklitiku kad se ona nađe ispred riječi naglašene silaznim naglaskom, i to neoslabljeno: *ī pō*, *nā līvo*, *ū gāj*, *ū goru*, *ū svīt* i oslabljeno: *isprīt kučē*, *ū Seń*, *nā Vrǝtnīk*, *òt kučē*, *ù kuču*, *ù šumi*; *nè znān*, *nè trībā*, *nè moren*; *zà tō*, *kòd nās*, *sò tīn*, *nà tebe*, *izmežù nās*, *prikò sebe*, *izà mene*, *pó hú*, *nà vami*; *ī jā*, *ì sad*, *nì ūn*.

b) Ima potvrda za nepomicanje naglasaka na proklitiku, npr. *u drǝgu*, *u Krívōn Pútu*, *u šūmu*, *na dēšno*, *na cēsti*, *po slīki*, *na zēmļu*, *na rād*, *na zīmu*, *na*

²⁸ Tomljenović 1984.

snig; na kòlìn, u lõkvan, na gáčan, po nìvan. Primjeri s nepomicanjem i pomicanjem naglasaka na proklitiku pojavljuju se u govoru iste osobe, npr. *nà Vèljūnu // na Vèljūnu, nà pašu // na pašu.*

3) U trosložnih glagolskih pridjeva radnih ženskog roda dugouzlazno je naglašen drugi slog, npr. *udála, pozvála, prolíla, umíla, odníla, uzéla.* Taj naglasak zadržavaju i njihovi prefiksom složeni oblici, npr. *preuzéla.* No moguće je i kratkosilazni naglasak na prvom slogu, npr. *òdníla.*

4) Glagoli poput *bít, pít* itd. imaju u glagolskom pridjevu radnom sljedeći naglasni odnos: *bíje//bíja – bíla – bílo – bíli – bíle – bíla.*

5) Glagoli poput *rěč, lěč, pěč* itd. imaju u glagolskom pridjevu radnom u sva tri roda kratkosilazni naglasak: *rěkā – rěkla – rěklo.*

6) Za pridjeve tipa *bòs* karakterističan je naglasni tip neodređenog vida *bòs – bòsa – bòso – bòsi – bòse – bòsa.*

7) Za pridjeve tipa *číst* karakterističan je naglasni tip neodređenog vida *číst – čísta – čísto,* a tom tipu pripadaju i pridjevi *zdrāv – zdràva – zdràvo, nòv – nòva – nòvo, spòr – spòra – spòro* itd.

8) U genitivu množine muškog roda naglasak je na korijenskom morfemu, npr. *gòlūbovā, vrāgòvā,* a nisu potvrđeni primjeri starijega naglašavanja *golubòvā, vragòvā.*

9) Sufiksalne izvedenice zadržavaju naglasak riječi od koje su izvedene, npr. *tràtìnčice, ivānčice*²⁹, *žūržice.*

10) Neki leksemi se naglasno razlikuju od standarda, npr. *májka, òsa, spūžvica, želúdac, Spásítej, sūza, ríbat* 'čistiti, prati trljajući četkom'.

Iz morfologije

Glagolski oblici

1) Infinitiv je bez *-i*, npr. *dòč, dèlat, mòlit.*

2) Imperfekt je nestao iz sustava glagolskih oblika.

3) Aorist se dobro čuva, npr.: *Zàkle se da je ístina; Svèkrva mi rěče da će dòč.*

4) O pridjevu radnom muškog roda jednine v. poglavlje Iz fonologije – Konsonantizam t. 7) a).

5) U infinitivu se rabi glagol *žívít*, no u prezentu se češće upotrebljavaju oblici glagola *žívsti – žíven, žíveš, žíve, žívemo, žívete, žívu – nego žívít – žívín, žívíš, žíví, žívimo, žívíte, žívě.*

6) Glagoli prve vrste poput *pít* i *lít* u 2. jd. imperativa nemaju *-j*: *pí, lí, pòpí, nàlí.*

²⁹ U primjerima *tràtìnčice, ivānčice* i *žūržice* došlo je do duljenja zadnjeg sloga osnove pred suglasničkim skupom gdje je prvi sonant.

Imenice

1) U dativu i lokativu imenica koje se sklanjaju po e-sklonidbi osnova je desibilarizirana, npr. L jd. *po nògi, u Rijéki, májki*.

2) Imenice i-sklonidbe u instrumentalu jednine imaju nastavak *-i*, npr. *sa sòli, s kòsti*.

3) Česta je tzv. kratka množina, npr. N mn. *míši, vòli, púti*, međutim i najstariji govornici rabe i tzv. dugu množinu s interfiksom *-ov-*, npr. *zècovi, vùkovi, špágovi*, no i s *-ev-*, npr. *pútevi, púževi*. Češća uporaba neproširenih množinskih forma te uporaba duge množine s *-ov-* a ne s *-ev-* karakteristika je bunjevačkoga govora širega područja, a ne samo senjskoga zaleđa.

4) U genitivu množine dolazi nastavak *-ā* za imenice a- i e-deklinacije te *-i/-i* za imenice i-deklinacije. Po posljednjoj paradigmi sklanja se i imenica *mèter* 'metar', npr. *pêt mèteri*. Stari nastavak *-ø* u genitivu množine zadržavaju imenice *gòdina* i *stòtina* kad uz njih dolaze brojevi veći od četiri, npr. *pê gòdīn, òsan stòtīn*.

5) Množinski su padežni nastavci ujednačeni u dativu, lokativu i instrumentalu – za muški i srednji rod a-deklinacije *-īn* (D L I *Íudīn, kòlīn*), a za imenice ženskoga roda e-deklinacije *-an* (D *žēnan*, L u *kùčan*, I s *bāban*). Oblike na *-mi* (*rukami, ženami*), za koje je Tomljenović prije stotinu godina rekao da su rijetki, danas više ne nalazimo u krivoputskome govoru. Također, u mlađih se govornika, pod utjecajem medija i obrazovnog sustava, u D L I množine javljaju nastavci *-ima* u imenica muškog i srednjeg roda te ženskog roda na suglasnik, a nastavak *-ama* u imenica ženskog roda.

6) Imenice i-deklinacije u D L I množine imaju nastavak *-in*, kao i imenica *čêr*. Imenica *mater* sklanja se kao imenice e-deklinacije. Slična su ujednačenja provedena i u bunjevačkom govoru zavelebitskog područja te sjevernovelebitskog gorja (primjer govora Krasnog Polja)³⁰.

7) Genitiv imenice *pàs* jest *psà*, a ne *pàsa*, kako je često u govorima zapadnoga dijalekta³¹.

Pridjevi

1) Čuva se razlika između neodređenih i određenih pridjeva, npr. neodređeni lik m., ž., s. jd.: *zdrāv – zdràva – zdràvo*; određeni lik m., ž., s. jd.: *zdràvī – zdràvā – zdràvō*.

³⁰ v. Dragičević 1989. i 1990.

³¹ Lisac 2003 : 51.

Brojevi

1) Zbirni se brojevi od glavnih brojeva većih od tri tvore pomoću nastavka *-ero*: *sëdmero*, *ösmero*.

2) U doba Tomljenovićeva istraživanja krivoputskoga govora brojne su imenice ispred nastavka *-ica* čvale formant *-ero-* pa je bilo *peterica*, *šesterica*³². Danas se uz te oblike upotrebljavaju i oni s formantom *-oro-*, tj. *petòrica*, *šestòrica*.

Zamjenice

1) Lične su zamjenice *jâ*, *tî*, *òñ*, *òna*, *òno*, *mî*, *vî*, *òni*, *òne*, *òna*. U najstarijih govornika došlo je do *o > u* ispred *n*, pa je *ûn*, *ûna*, *ûno*, *ûni*, *ûne*, *ûna*. Ta se crta gubi u govoru mlađih naraštaja.

Primjeri sklonidbe:

a) *tî*: N *tî*, G *tëbe*, D *tëbi*, A *tëbe*, L *tëbi*, I *tòbõn*.

b) *vî*: N *vî*, G =A *vâs/vas*, D L I *van/vãmi/vãma*.

2) Upitna zamjenica za neživo jest *štõ*, a njezin je genitiv *čëga*. Nije potvrđen oblik *čësa*, koji Tomljenović navodi kao jedini u upotrebi prije stotinu godina³³.

3) Neodređenim zamjenicama 'ništa' i 'išta' otpao je završni slog *-ta* pa one glase *nîš* i *iš*.

4) Za pokaznu zamjenicu za muški rod *tâj* nije potvrđen oblik *tâ*, koji je Tomljenović istaknuo kao vrlo čest početkom 20. stoljeća³⁴.

Iz sintakse

Od sinaktičkih crta izdvajamo:

1) krnji perfekt: *Dëve gòdìn lëžala u krèvetu*; *E, tô mënì svèkrva kažívala*; *Čúvali livade da ne bi blâgo tùžë pãslo*.

2) pripovjedački (historijski) imperativ: *Ûndã obíži da ne bi livade... Kãd bi dõbije iz òpčine, òñ dõži... Po trí-čëtri sãta mí bũdi u dnëvnõn*. (*dnëvnõn < dnëvnõn bõrãvku*); *Stõ kîpã bũdi na gãčan*.

3) drugo lice jednine glagola u prepričavanju prošlih radnji/događaja: *...ímã je dvî ònë prëgređice pa sî jëdnu dãsku mëtnija tãkõ ìpãk da pëpel...*

4) obezličeni historijski imperativ: *Lîti se kúpi mësa... Za màrëndu se spëci mësa*.

³² Tomljenović 1983–1984 : 208.

³³ Tomljenović 1983–1984 : 207.

³⁴ Tomljenović 1983–1984 : 206.

5) bezlične rečenice: *Obòlalo i štò mòžemo; Tù se vàtra lòžila i kùvalo se sa stráne.*

6) neokrnjeni infinitiv na kraju rečenice za isticanje glagolske radnje: *Nè mogū stàri jūdi vīše ráđiti; E, níje ũndā óde dòbro bìti.* – No moguća je uporaba i infinitiva bez *-i* u takvoj situaciji: *Kòd ní si mórā bìti.*

7) konstrukcije “glagol *znati* + infinitiv” za uobičajenu radnju koja se u prošlosti ponavljala: *Znàle su òne, Cìgānke, pròsit... Žèjezo su znàli bràt dī bi jūdi bācili.*

8) osobne zamjenice radi postizanja napetosti: *...ižēmo mī u drāgu, kād tāmō...*

9) neki glagoli nisu povratni, npr. *šétat, odsèlit, nàviknut: Onàkō šécī pa vīdi; Tò su jūdi odsèlī; Mī smo tū nàvikli na zīmu i na snīg.*

Iz sintakse padeža izdvaja se:

1) vremenski genitiv: *Jesèni su se klàle sviñe.*

2) Instrumental društva dolazi s prijedlogom *s*, no i instrumental sredstva najčešće ima taj prijedlog, npr.: **S kàmēhon** su jūdi zīžali štérne; **S òtīn** se bāvili, siròtiña; **Nèkī** vòzi **s kòhīn**, na kòlīn; **Tò** se svèžē **s kònopīn**; **Sād** se vòzi **s àuton**; **Pèč** se lòžla **s ògāčkīn drīvīn**.

Instrumental sredstva dolazi i bez *s*: *Sīn* se bāvī **òbrton**; *mávāli* **nògōn**. Teško je utvrditi pravilo kad uz instrumental sredstva dolazi prijedlog *s*, a kad ne dolazi. S druge strane ima situacija kad se instrumental društva rabi bez *s*, npr.: *Sām* **sòbōn** se mòraš i *nasmījat*.

3) instrumental s vremenskim značenjem: prijedlog *s* + *dan u tjednu* za radnje koje su se običavale događati toga dana: *Ľūdi* je *bīlo* mòžda na tīsuču kò *čīkvē* **s nēđījōn**.

O leksiku

U leksiku je manje turcizama nego u južnijim i istočnijim govorima zapadnoga dijalekta. Tako ne nalazimo lekseme poput *avlija* i *pendžer*, nego *dvòrište* i *prózor*. Od raširenih naziva predmeta turskoga podrijetla i ovdje se rabi *jàstuk*.

Među leksemima tipičnima za senjsko zaleđe jesu stara posuđenica iz furlanskoga *pládeñ* ‘tanjur’, venecijanizam *pàdela* ‘zdjela’, ekavizam *dèlat* ‘djelati, činiti, raditi’, romanizam *bērma* ‘krizma’, germanizmi *špàret* ‘peć’, *kīkļa* ‘suknja’ i *mêrlin* ‘mrkva’, regionalizam *škūļa* ‘rupa’ te stara slavenska riječ *dāžd* ‘kiša’. Grecizam ‘metar’ u krivoputskom je govoru *mèter*.

Za neke odjevne i predmete za svakodnevnu uporabu ne rabe se posuđenice nego domaće riječi, npr. *zàslon* ‘pregača’, *rúbac*, *rúčnik*. Glagol *bràt* sačuvao je značenje ‘skupljati’ u sintagmi *bràt žèjezo*.

Dio se priloga značenjem i oblikom izdvaja u odnosu na standardni jezik, npr. *někadē* 'katkad', *òzdā* 'odozada', *òzgār* 'odozgo', *ìzmed* 'između' (tako je i u Senju). Česte su kontrakcije složenih veznika ili veznika i priloga, npr. *kānda* 'kao da' (*Kānda jā znān.*) i *pāndā* 'pa onda'. Prijedlog *přvo* znači 'prije', npr. *přvo rāta*. Tako je i u čakavskom govoru Senja, dok u govoru bačkih Hrvata³⁵ i južnijem ikavskoštokavskom imotsko-bekijskom³⁶ govoru taj prijedlog nije potvrđen. Prijedlog *rādi* uz značenje namjere dolazi i u uzročnom značenju: *Tō je tōlkō plīs, znāte, rādi vlāgē*. Leksem *dājē* je priloga i prijedlog: *ìžēmo dājē; išlo se dājē Zāgreba*.

Leksik koji se odnosi na rodbinske odnose vrlo je izdiferenciran: uz *čāča, òtac, mājka, sēstra, brāt, dīd, bāba, ūjac, ūjna, tétak, tètka, strīc, strīna*, imamo *nětijāk, sinóvac, dīvēr, jētva, zāva, pāš, svēkar, svēkrva, tāt, pūnica*.

Uzrečica *vrāga* služi za iskazivanje neslaganja, npr. *A vrāga je òna znāla*.

Ojkonim Brinje u krivoputskom je govoru muškog roda te glasi *Brīń*. Antroponim *Títo* sklanja se po e-paradigmi: N *Títo* – G *Títē*.

Zaključak

U vokalizmu novoštokavskoga govora Krivoga Puta najvažnija je značajka ikavski refleks jata uz određeni broj stalnih ekavizama i manji broj jekavizama. Na fonetskoj razini zamjetna je zatvorenost dugih samoglasnika *ā* i *ō* te kratkoga i dugoga o ispred sonanta u najstarijih govornika, a potvrđena je i zamjena *o > u*, npr. *ūn, pūlīcija, ūndā, únde*. Ta se zamjena gubi u govoru mladih naraštaja.

Uspoređujući današnji krivoputski govor sa stanjem od prije stotinu godina, koje je opisao Tomljenović, uočene su i neke bitne razlike:

- Danas se govori *grōb, grōbje*, dok se prije stotinu godina govorilo *greb*.
- Prije stotinu godina rabio se samo vremenski priloga *vavik (va < vā)*, dok se danas uza nj upotrebljava i *ūvik (u < vā)*.
- Tada se govorilo *vrēbac, nārēst*, što danas nalazimo samo u najstarijih Krivopučana, dok srednji i mladi naraštaji govore: *rāste* 3. jd. prez., *vrābac*.

U posljednjih stotinu godina nastale su promjene i unutar suglasničkog sustava. Glavne značajke današnjega krivoputskoga konsonantizma jesu postojanje samo jedne zvučne i jedne bezvučne afrikate – *ž* i *č*, štakavizam, čime se ovaj govor sve više približava govoru zavelebitskog zaleda, te prelazak *-m* u *-n* na kraju nastavačnih morfema.

Za razliku od današnjeg stanja Tomljenović je prije jednog stoljeća ustanovio dobro razlikovanje *č* i *ć* (izuzevši selo Alan) i slabo razlikovanje *ž* i *ž* te šćakavski refleks skupine *stbj*, s tek pokojim šćakavizmom.

³⁵ v. Sekulić 2005.

³⁶ v. Šamija 2004.

Kao inovacija u konsonantizmu uočeno je i vraćanje fonema *x* te unošenje fonema *f* u krivoputski konsonantski sustav. Završni *-l* u imenica je otpao, npr. *sô* 'sol', *vô* 'vol', no rabe se i imenice te pridjevi s restituiranim završnim *-l*, npr. *stôl*, *bîl*. U glagolskom pridjevu radnom muškoga roda glagola s osnovom na *-i* u starijih govornika, kao i u zavelebitskom zaleđu, *-l* je prešlo u *-e* npr. *vîdije*. No isti govornici govore i *vîdija*. Takva je dvojakost zabilježena i u zavelebitskom dijelu senjskog zaleđa.

Od morfoloških značajki utvrđeno je nepostojanje genitiva upitne zamjenice za neživo čęsa, koji Tomljenović prije stotinu godina navodi kao jedini, te su uočene inovacije u množinskim padežnim nastavcima. Uz ujednačene nastavke u dativu, lokativu i instrumentalu – za muški i srednji rod *-în*, a za imenice ženskoga roda e-deklinacije *-an*, u mlađih se govornika, pod utjecajem medija i obrazovnog sustava, u D L I množine javljaju nastavci *-ima* u imenica muškog i srednjeg roda te ženskog roda na suglasnik, a nastavak *-ama* u imenica ženskog roda.

Sve utvrđene inovacije pripadaju novoštokavskom dijalektnom sustavu, pri čemu je bitan utjecaj medija i obrazovnog sustava te bliskih zavelebitskih bunjevačkih govora, dok čakavski utjecaj kontaktnoga senjskoga govora na krivoputski idiom nije uočen.

LITERATURA

- BARIĆ, Eugenija i dr. (1997²): *Hrvatska gramatika*. Školska knjiga, Zagreb.
- BROZOVIĆ, Dalibor (1970): Dijalekatska slika hrvatskosrpskoga jezičnoga prostora. *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru*, 8: 5–30 + karte, Zadar.
- BROZOVIĆ, Dalibor (1985): Suvremeno štokavsko narječje kao plod konvergentnoga jezičnoga razvoja. *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 7, sv. 1: 59–71, Zagreb.
- BROZOVIĆ, Dalibor (1965): Štokavsko narječje. *Školski leksikon*, Jezik, Panorama, 265–273, Zagreb.
- ČERNELIĆ, Milana (2006): *Bunjevačke studije*. FF-press, Zagreb.
- ČILAŠ ŠIMPRAGA, Ankica (2002): *Fonologija ikavskih štokavskih govora između rijeke Krke i Neretve*, Zagreb (magistarski rad u rukopisu)
- DRAGIČEVIĆ, Milan (1989): Morfološke osobine imeničkih riječi u govoru Bunjevaca iz zavelibetskog dijela senjskog zaleđa. *Fluminensia*, I, 1: 112–121. Rijeka.
- DRAGIČEVIĆ, Milan (1988): Važnije osobine glasovnog sustava govora sela Vratnik iz zavelebitskog dijela senjskog zaleđa. *Zbornik Pedagoškog fakulteta u Rijeci*. 9–10: 129–143. Zagreb.
- DRAGIČEVIĆ, Milan (1990): O današnjem ikavskom govoru u Krasnom Polju. *Fluminensia*, II, 1–2: 96–102. Rijeka.
- JAPUNČIĆ, Milan (1911–1912): Osobine bunjevačkog govora u Lici. *Nastavni vjesnik*, XX, 266–273.

- LISAC, Josip (2003): *Hrvatska dijalektologija 1. – Hrvatski dijalekti i govori štokavskog narječja i hrvatski govori torlačkog narječja*, Zagreb.
- LISAC, Josip (2003): Fonologija novoštokavskoga ikavskog dijalekta. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 29: 173–180. Zagreb.
- LONČARIĆ, Mijo (1981): Trnovac (OLA 33) u Ivić, Pavle et al., *Fonološki opisi srpskohrvatskih / hrvatskosrpskih, slovenačkih i makedonskih govora obuhvaćenih Opšteslovenskim lingvističkim atlasom*, Sarajevo.
- LUKEŽIĆ, Iva (1998): Štokavsko narječje, *Radovi Zavoda za slavensku filologiju*, 32: 117–135. Zagreb.
- MOGUŠ, Milan (1954): Izvještaj o istraživanju narodnih pomorskih naziva u Podgorju u god. 1952., *Ljetopis*, 59: 193–196.
- MOGUŠ, Milan (2002): *Senjski rječnik*. Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti – Matica hrvatska Senj. Zagreb–Senj.
- PECO, Asim (1986): *Ikavskoštakavski govori zapadne Hercegovine*. Djela ANUBiH, LXI, Odjeljenje društvenih nauka, knj. 35, Sarajevo.
- SEKULIĆ, Ante (2005): *Rječnik govora bačkih Hrvata*, Zagreb.
- SKOK, Petar (1971–1974), *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Knj. I–IV, JAZU, Zagreb.
- ŠAMIJA, Ivan Branko (2004): *Rječnik imotsko-bekijskoga govora*, Zagreb.
- ŠIMUNDIĆ, Mate (1971): *Govor Imotske krajine i Bekije*. Djela ANUBiH, 41, Odjeljenje društvenih nauka 26, Sarajevo.
- TOMLJENOVIĆ, Grga (1983–1984): *Bunjevački dijalekt zaleđa senjskog s osobitim obzirom na naglas*, Gradski muzej Senj, Senj.
- VUKUŠIĆ, Stjepan (1985): Hrvatska naglasna norma na osnovi zapadnog dijalekta (ikavaca). *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 7, sv. 1: 275–290, Zagreb.
- VUKUŠIĆ, Stjepan (1975): Naglasci imenica muškog roda u sjevernopodgorskom govoru. *Senjski zbornik*, 6, 495-514, Senj.
- ZEČEVIĆ, Vesna (2000): *Hrvatski dijalekti u kontaktu*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb.

Ogledi govora

Koza

Kòza se tāj špàret zvâ. I nīje dõli ništa imā, nīti kùtijē, niš, nēgo si mōgā mētīt. Imā je dvī ònē prēgredice pa si jèdnu dāsku mētnija tākō ipāk da pēpel... Òn je pādā, imā je kùtiju, ali ipāk bi pādā. I mǎlo dīvā slòži. I tākō tã kòza. Tò je imala sǎd jōš nēdāvno mōja ūjna, ǎl tò je sǎmo mōgla kùpit gòri nēgdi u Òtošcu.

(Anka Šolić Tutanova, r. 1932. u Sibirju, živi u Krivom Putu)

Pranje rublja

Nàmočī se ūvečē i tū se dõli slòži vėš, plǎxte i svē. I òndā se lípo kŭvā u jèdnōn kòtlu lùksija. Nē morā bīt lùksija, ònō, mēčat se lŭg, nēgo se lŭg mētni unŭtra il u jèdnu kr̥pu i òndā se pòlīvā. I tāj bàdañ imā šŭpje vākō i mētnē se da mǎlo nāvīše stōjī na čēmu. I zākuvāš lŭg pa pòlijēš pò tome. Pa stōjī dōk nēkolko, pa se òtoči dõli na čēp. Pa tākō, jã mīslin jèdno trī púta san jã kǎd san mládā dōšla. Pa kǎd izvadiš vėš i pèrēš ga, tò je kō sŭnce bijélo i čīsto. Nīje nīkavā práška bílo u hēmu nīti ničēga. Nīje se ni ispirā kòlko se òvāj ispirē. Nīje ni vòdē bílo tākō.

(Anka Šolić Tutanova, r. 1932. u Sibirju, živi u Krivom Putu)

Gradnja baraka

A jōš da van rēčēn. Znǎl! smo bàrake dēlat u šumi od kōrē jèlovē. Naprímer, jèlovna se pōčmē rŭšt u mǎju il sǎd se rŭšī i ùndā se síče na mèter i vùdā se rasiče... I òndā se sò tīn bàraka dēlala, krīla... E, da je tò bílo vīdit, da je vǎmi ùndā bílo.

(Milan Pavelić Vranićov // Joletin, r. 1931. u Mrzlom Dolu)

Cigani

(Jesu li dolazili prije Cigani?)

O, Cīgani su tŭdā pròlazili. Pŕvo bílo Cīgānā, mēni je svēkrva kažívala. Òndā se, vėlī, pǎr miséci smjēsti, nīgdi šǎtore razgr̥ni. Sǎda nēmā. Sǎd òvi kōjī ròbu vòzē, znáte, nī zòvemo da su Cīgani, Makedónci.

(Što vam je svekrva pričala, oni su znali tu biti?)

Dǎ, lógorovati, bŭdi po pǎr miséci... Nīsu òni nīkome prǎvili na zèmlji smétŭu. Nēgdi kr̥ju. I òndā po sèlīn òdi. Bílo pŕvo Jŭdī, národa. Óde na Vējŭnu bílo šezdēsēt il sedandēsēt kŭčā. Sǎda nēmā dvòje-tròje tŭdā nās pǎr stǎrī vrǎgōvā.

(Milka Prpić Markina, r. 1931. na Veljunu)

SUMMARY

Ankica Čilaš Šimpraga

THE IDIOM OF KRIVI PUT KOD SENJA

The idiom of Krivi Put kod Senja is part of West-Štokavian dialect. The basics of phonological, morphological, syntactic and lexical characteristics of idiom are considered in this article. Research confirmed common features with idioms of Bunjevo beyond Velebit's part of hinterland of Senj.

Key words: *Krivi Put, West dialect, phonological, morphological and syntactic characteristics*